

vso Evropo, boreč se kakor levi za slobodo domovine in za postavnega kralja. Mignetu je ta orjaška borba delo fanatizma in mračnjaštva. Napoleona bi bili morali sprejeti kot kakega Mesijo, ker jim je šele on prinesel slobodo in civilizacijo. Španija je bila prej uboga, neomikana, polna samostanov, vladali so v njej mnihi, in kot taka je bila nesposobna za slobodo (str. 324). Napoleon je samostane odpravil ter tako Španiji odprl pot do slobode in napredka in v tem oziru je on pravi preroditelj Španije!

V uvodu te knjige beremo, da «Matica» ni hotela nikomur prepustiti, da bi samostalno obdelal revolucijo zaradi mnogih kočljivih vprašanj. Mi pa mislimo, da bi bilo boljše, ko bi se bilo to delo izročilo večjemu pisatelju, ki bi bil porabil najboljša novejša in starejša dela pisateljev različnega mišljenja. Tako bi se bilo marsikatero vprašanje obdelalo drugače, če tudi bi bilo delo morebiti nekoliko narastlo. Mislimo, da Mignetova zgodovina poleg vseh lepih lastnostij ne bode posebno ugajala širjemu občinstvu, ker je preveč zbita. Sicer je čas revolucije 1789—1815 kratek, ali po važnosti in po nasledkih presega stoletja, zatorej ne bi bilo preveč, ko bi nam «M. H.» podala zgodovino francoske revolucije v dveh zvezkih. To bi ustrezalo zlasti onim udom, ki nimajo prilike brati večjih del. — O prevodu samem ne moremo soditi, ker nimamo pri rokah francoskega izvirnika, vendar je celotno gladek in se ugodno čita. Jezik je v obče dober, dasi se nahajajo sem ter tje nekatere nepravilnosti, tako n. pr. rabi večkrat aoristno obliko tretje osebe množine za imperfekt: sokoliše m. sokoljahu (85), haraše m. harahu (136) itd.; prepogosto rabi zaime tretje osebe: on je rekel, on je dal . . ., v čemer je menda vpliv francoskega izvirnika.

Zvedenim čitateljem priporočamo Mignetovo zgodovino, katera jim bode nekaj repertorij: a kdor se hoče natančneje in nepristrano poučiti o revoluciji, naj čita druga dela.

F.

Kristof Kolumbo i otkriće Amerike.
Napisao Juraj Carić. Sa 51 slikom i geografskom kartom Kolumbovih putovanja. Nagradjeno iz zaklade Adolfa Veber-Tkalčevića. Za godinu 1891. Zagreb 1892. Knjižarska cena 1 gld. 50 kr. — S to knjigo je «M. H.» hotela proslaviti štiristoletnico onega dogodka, ki je zgodovino človeštva privedel v nov tir, in spomin moža, «ki je dovršil delo, katero je potreslo ves svet, kateri je uničil predsodke stoletij, kateri je združil izhod z zahodom in zjedini človeštvo». — Dobro je, da se je tudi «Matica» spomnila velikega moža, katerega je lani proslavljala ves svet, ker odkritje Amerike ni bilo brez upliva na Hrvaško kot primorsko zemljo, zlasti na staroslavni Dubrovnik.

Mislamo, da je dostojno proslavila s to knjigo spomin Kristofa Kolumba, ker nam jasno in nepristransko kaže, kaj je bil Kolumb in kaj je storil. Delo je razdeljeno na dvajset poglavij. V prvem poglavju nam slika Ameriko in njene stanovnike pred odkritjem Kolumbovim, v drugem in tretjem pa razna potovanja in odkritja pred Kolumbom. V četrtem poglavju začenja s Kolumbom ter v naslednjih poglavjih opisuje živ-

ljenje in delovanje Kolumbovo, njegove osnove, razna potovanja in odkritja, njegovo trpljenje in zasluge za človeštvo. Spominja se tudi drugih mož, prijateljev in nasprotnikov Kolumbovih, kateri so sodelovali pri odkritju Amerike, a prav zanimivo nam slika tudi ameriška ljudstva, njih šege in — njih žalostno usodo. Z ostrimi besedami šiba nesramno, divje ravnanje lakomnih in razuzdanih Špancev z ubogimi Indijani, katero je na večno sramoto krščanskemu imenu in evropski oliki. — Gospod pisatelj kaže veliko spoštovanje do Kolumba, katerega so nekateri učenjaki krivično obsodili in prezrli kot kakega srednjeveškega nevedneža in sanjarja. Lahko rečemo, da nam je v tej knjigi Kolumb predočen v dostojni sliki. Moramo se čuditi njegovemu veleumu, njegovi vstrajnosti in vedrosti duha v najtežjih okoliščinah. Opozarja tudi čitatelja na Kolumbovo globoko versko prepričanje, ker ravno od todi je dobival njegov duh močno podporo pri vseh podjetjih in v vseh slučajih življenja. Poudarjajoč lepe vrline in zasluge Kolumbove ni zamolčal niti njegovih napak, brez katerih ni človeka na svetu.

Notranji vsebini je primerna tudi vkusna vna-nja oblika, a tudi jezik je posebno lep in pravičen. — Na naslovni strani beremo «Kristof Kolumbo», a v knjigi beremo vedno «Kolumb». Zakaj ni povsodi jednako? Pravilnejše bi bilo vedno pisati Kolumbo. Omenjamo še, da je v tej knjigi pravopis izveden po strogo fonetiških pravilih. V hrvaškem slovstvu se že več let bije boj med fonetičnim in etimologičnim pravopisom; sedaj je zagotovljena zmaga fonetiki, ker se že tudi šolske knjige po ukazu deželne vlade pišejo s fonetičnim pravopisom. Matica še pripušča oba pravopisa, ker bi si sicer odbila mnogo delavcev: a ni dvoma, da bode tudi v njenih knjigah prevladala sčasoma fonetika, ki je najprimernejša hrvaško-srbskemu jeziku. Res je, da v doslednosti fonetika ustvarja marsikaj čudnega, ali to slabost ima še v večji meri tudi etimologični pravopis.

Mislamo, da je «lapsus calami» ali tiskarska pomota, kar beremo na str. 123, da je papež Aleksander III. potegnul meridian čez Azore in tako razdelil oceanske zemlje; to je bil Aleksander VI. (1492—1503.)

Na str. 71 je nekoliko preostro obsodil znanstvene proizvode srednjega veka: «U tamnoj i dugoj noći srednjega vijeka bilo je nastalo traga svakomu napretku geografske znanosti i cjeplidlačarenje skolastika trošilo je vrijeme i varalo misao prelom praznih tančina i sofizama.» — «Nastalo je traga svakomu napretku geografske znanosti? Vendar nam zgodovina spričuje, da so v srednjem veku bolje poznavali zemljo, kakor stari, ker so krščanski misijonarji prehodili od severa do juga barbarske zemlje in ker so se pokazali na pozorišču svetovne zgodovine prej neznanim narodi. Zlasti pa je neovrgljiva resnica, da so križarske vojske mnogo koristile zemljepisni vedi.

In pod praznimi «tančicami in sofizmi» morebiti misli velike učitelje srednjega veka, kakor Anzelma, Tomaža Akvinskega i. dr.? — Čudno, da so iz teh praznih «tančin in sofizmov» vzrastla

veličastna dela, kakoršnih prosvetljeni devetnajsti vek ne bode nikdar ustvaril, kakor Dantejeva «Divina Commedia», krasni spomeniki slikarstva, in stavbarstva in — Kolumbovo odkritje samo. Pisatelj morebiti ni slabo mislil in tudi v tem stavku je nekaj resnice, a trebalo bi se drugače izraziti. — Sicer je pa knjiga vredna pohvale.

F.

ČEŠKO SLOVSTVO.

Slovstveni paberki s Češkega.

(Zbral univ. doc. dr. J. Tumpach.)

(Dalje.)

Kakor se dela čilo v modroslovju in apologetiki, tako, če ne še pridneje, delajo pri nas na zgodovinskem polju. In bilo je tega v resnici tudi že treba, ker je pomalem že nastala navada in moda, da se je blatilo vse katoliško in hvalilo vse, kar stoji v protivnem taboru. Tako se je okrog glav nekaterih mož iz protivnega tabora napravil že neki napačen svit, in nekatere dōbe in časi naše zgodovine, katerih se katoliški Čeh spominja z žalostjo in katerih žalostne nasledke čutimo do danes, proglašajo se kot najslabše dōbe češke zgodovine. Če evangelik ali protestant tako govori ali piše, ne čudimo se, ker se to vsteje na rovaš jednostranosti in sovraštvu reformovancev do katoličanstva, toda tako in večkrat še gorje govore in pišejo pri nas tudi sami «rojeni» katoličanje; tako pišejo tudi v «zgodovinskih» (?) delih, katerim pa sami zgodovinarji odrekajo vednostni značaj, in v tako imenovanih «zgodovinskih» romanih; tako govore ne samo v šolah, marveč tudi v zbornicah in pri javnih shodih. Da — žal — niti našim svetim zaščitnikom češkim ne privoščijo miru; vzlasti se v tem odlikujeta Schulz in Herben. Iz vsega tega se vidi, da imajo pri nas katoliški zgodovinarji veliko nalogo, ker morajo biti hkrati tudi apologetje. Pri tem delu pa hvala Bogu niso osamljeni katoliški duhovniki, zakaj podpirajo jih v njihovem delovanju ravno najboljši češki zgodovinarji, ki imajo po vsi domovini in celo v ptujini slavno ime. Zgodovina se ne dá «delati», in zato mora vestni in pravični zgodovinar, ki ljubi resnico in jo zato tako podaje, kakor jo je našel v starih virih, hoté ali nehoté dati resnici pričevanje in morda proti svoji volji mora postati v zgodovini zagovornik katoličanstva.

Da bi z združenimi močmi tem lože pobijali zgodovinske neresnice, ki jih razširjajo neprijatelji katoličanstva, zato so se pravi katoliški zgodovinarji nedavno združili v posebnem zgodovinskem društvu (historický kroužek), kateri se kot odsek društva «Vlast» pod vodstvom o. Svobode tov. Jez. v resnici lepo razcvita in izdatno deluje. Svoje delovanje kaže največ v predavanjih, ki jih prireja v zimskih večerih v sobani svetovaclavske posojilnice, potem v člankih, priobčevanih v «Vlasti» in naposled s tem, da izdaje «Sborník», katerega prvi sešitek (str. 135, cena 80 kr.) je nedavno izšel. Ta «Sborník» urejuje Fr. Zdráhal, mlad gimnazijski profesor v Pragi, in prvi njegov sešitek so povsodi

vsprejeli z resnično zadovoljnostjo. Obsega temeljito delo prof. zgodovine Jos. Vávre: Katoličanje in češki zbor l. 1608. in 1609., dalje članek taborskega profesorja Karola Konráda: «Slovstvene bratovščine v pobelogorski dōbi», spis Jos. Hamršmida, duhovnika iz johanitovskega reda v Pragi: «Kaj je veroval kralj Jurij o obhajilu pod obema podobama?», spis urednika prof. Zdráhala: «Poslednjih štirideset let v jezuitskem kolegiju v Ogerskem Gradišču (na Moravskem)», izdelan po izvornih listinah, in celo vrsto ocen, med katerimi je najvažnejša ocena o. Josipa Svobode, tov. Jez., o knjigi Tomaža Bílka «Reformacija katoliška v češkem kraljestvu po belogorski bitvi». To oceno je izdal «historický kroužek» tudi samo zase in to iz tega vzroka, ker obsega Bílkova knjiga na sramoto in zaničevanje katoličanov mnogo vidnih zgodovinskih neresnic. O Svoboda dokazuje kot izvrsten strokovnjak ravno v tej dōbi reformacije Bílku, kako napačno je rabil zgodovinske virov. V obče se vidi iz «Sborníka» poštena volja zgodovinskega društva, ki je vredno vsestranske podpore. Pripominjamo samo še to, da dobivajo ta «Sborník» ustanovniki «Vlasti» popolnoma zastonj. V resnici se veselimo prihodnje številke, v kateri se priobčijo, kakor vemo, zopet krasni spisi, vzlasti iz peresa prečast. gospoda Vaclava Honejska, adjunkta vseučilišnega Podlahé itd. Da le «Historický kroužek» vedno raste in se množi vrsta njegovih prijateljev, med katerimi so tudi Terek, Rezek, Winter, Ziebert itd.!

Vrh tega pa imenujem med katoliškimi zgodovinarji poleg drugih te-le pisatelje: Dr. Fr. Ks. Kryštůfek, profesor zgodovine in t. č. dekan na bogoslovskem oddelku praškega češkega vseučilišča. Napisal je v štirih zvezkih «Všeobecný dějepis církevní», ki šteje skupaj ne manje nego 3269 strani v osmerki. Celo to delo je izdalo društvo sv. Prokopa; vzlasti se odlikuje z jasnim zlogom, točnimi razsodki in umno uporabljnim obširnim zgodovinskim slovstvom. Vzlasti češko in v obče slovansko zgodovino podaje jako lepo, kar moramo priznavati i o jožefinski dōbi, i o reformacijskem času. Kryštůfkovo delo bode gotovo pri nas še dolgo, dolgo vir, iz katerega bodo zajemali nasledniki. — Nič manj ni v tem oziru hvale vreden velezaslužni prelat svetovidskega kapitlja v Pragi dr. Klem. Borový. Delovanje tega cerkvenega dostojanstvenika in rednega člana c. kr. češke akademije je sploh jako razsežno in zaslužno; sčasoma se ga bomo v svojih dopisih še večkrat pri raznovrstnih prilikah spominjali. Njegovo delavnost na zgodovinskem polju označujejo poglavito te-le tri monografije: Antonin Brus z Mohelnice, nadškof praški. To je zgodovinsko-kritični življenjepis nadškofa, ki je po 140letnem medvladju, t. j. leta 1560. zasedel osiroteli nadškofijski prestol praški, ki je bil izpraznjen od leta 1421., ko je bil nadškof Konrad z Vechty prešel k husitovstvu. To delo je bilo izdano leta 1873. v založništvu že imenovanega, velezaslužnega svetoprokopskega društva na slavo devetstoletnice praške škofije (ustanovljene leta 973.); to delo je dobilo ceno «zborá doktorjev bogoslovja», kar samo že priča o temeljitosti te monografije.